

населення, етнотомографічні процеси в краю склали собою важливий аргумент вирішення питання про державну приналежність Закарпаття, яке було прийняте у складних міжнародних умовах 1945 р.

Упродовж багатьох років В. Гнатюк активно вивчав і популяризував духовну культуру українців. Він зосереджував найбільшу увагу на збиранні матеріалів про народні звичаї, обряди, вірування. Дослідження в цей час звичаїв та обрядів було новим напрямом у науці. Вивчаючи народну обрядовість на високому науковому рівні, В. Гнатюк, долучився до популяризації української етнографічної науки.

Усе багатство й розмаїття творчої спадщини Володимира Гнатюка й досі, на жаль, не вивчено. Нині нам випадає нагода осягнути створений ним золотий фонд не лише української чи слов'янської, а й світової етнології.

На жаль, багатьом творчим задумам В. Гнатюка не судилося здійснитися: серце його зупинилося 6 жовтня 1926 р. [8, с. 52].

Будучи простим селянським сином, В. Гнатюк піднявся до вершини загальнонародської культури і став гордістю не тільки своєї нації, а й усього слов'янського світу. Глибокий талант і неймовірна працездатність поставили його ім'я поруч з іменами І. Франка, Лесі Українки, М. Коцюбинського, В. Стефаника, Ф. Вовка та М. Грушевського.

ЛІТЕРАТУРА

1. Володимир Гнатюк. Документи і матеріали // Центральний державний історичний архів України (далі ЦДА) у Львові. – Наукове товариство ім. Шевченка. – Львів, 1998. – 460 с.
2. Значення наукових досліджень для становлення та розвитку української етнографії та вітчизняної історичної науки В. Шухевича та В. Гнатюка // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://referat.co/ref/128906/read>
3. Качан В. Творець золотого фонду етнології / В. Качан // Просвіт. – 1995. – № 2. – С. 40–45.
4. Конта Р. Внесок Володимира Гнатюка у розвиток української етнології / Р. Конта. – Київ, 2009. – С. 45–53.
5. Макарчук С. Етнографія України / С. А. Марчук // Навчальний посібник. Світ. – Львів, 2004. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ebk.net.ua/Book/history/makarchuk_eu/part1/101.htm
6. Маслій М. Володимира Гнатюка комуністи вважали націоналістом номер два. Першим був Михайло Грушевський / М. Маслій // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ratushniak.te.ua/slavetni-imena/62-volodymyra-hnatiuka-komunisty-vvazhaly-natsionalistom-nomer-dva-pershym-buv-mykhailo-hrushevskiy>
7. Романів О. Володимир Гнатюк і Наукове Товариство ім. Шевченка / О. Романів // Форум. – 1996. – № 2. – С. 10–12.
8. Сокіл Б. М. Великий вчений Надзбруччя: До 125-річчя від дня народження В. М. Гнатюка / Б. Сокіл // Початкова школа. – 1996. – № 5. – С. 50–52.
9. Стеблій Ф. Володимир Гнатюк – дослідник національного відродження на західноукраїнських землях / Ф. Стеблій // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. – Вип. 3–4. – Львів, 1997. – С. 296–302.

Зарічної О.

Науковий керівник – проф. Алексієвець Л. М.

КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ У СИСТЕМІ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІХ ВІДНОСИН ІЗ ЗАРУБІЖНИМИ КРАЇНАМИ

Історія Києво-Могилянської академії (КМА) завжди була у центрі уваги дослідників, що обумовлено тим величезним значенням, яке відіграв у розвитку освіти та культури України цей знаний навчальний заклад.

Протягом всієї історії український народ не мав іншої інституції, яка б справила більший вплив на розвиток його освіти, науки, культури, ніж Києво-Могилянська академія.

Упродовж віків цей навчальний заклад був виразником і носієм специфічних рис духовності українського народу, могутнім чинником формування його самосвідомості, джерелом ідей боротьби за батьківську віру і національну свободу. Для українців вона завжди буде національною святиною, не меншою, ніж Падуя чи Болонья для італійців, Оксфорд для англійців, Сорбонна для французів, Карлів університет для чехів, Ягеллонський – для поляків [5, с. 3].

Українсько-польські освітні взаємини розвивалися протягом багатьох століть. Цьому, насамперед, сприяли історичне минуле, географічна зближеність, етнічна спорідненість.

Про повагу і взаємопорозуміння між українцями і поляками можна говорити ще за часів європейського Відродження. Варто пригадати, що у Краківському університеті українці навчалися з року його заснування (1364).

Уже починаючи з XIV ст. при університеті існували спеціальні гуртожитки для українців і для литвинів (білорусів), які згодом стали відомими вченими, професорами, письменниками, художниками, працювали за кордоном, зокрема в Польщі. Реєстри свідчать, що протягом 1510–1560 рр. у Польщі навчалось вже 352 студенти з України [7, с. 181].

Велику роль у передачі польської культури в Україну відіграла Києво-Могилянська Академія разом з пов'язаною з нею тогочасною українською інтелектуальною елітою, яка прагнула до міцних довготривалих контактів із Західною Європою.

І хоча згодом суспільно-політичні взаємини між Україною і Польщею загострилися до краю й призвели до Національно-визвольної війни українців проти соціального й національно-релігійного гніту Польщі, культурна традиція між двома народами не переривалася. Українці навчалися в університетах Польщі, продовжувалось й вивчення польської мови в Академії, незважаючи на те, що нею вільно володіли майже всі студенти-українці [7, с. 182].

Багато хто з вихованців і професорів Академії писали свої твори польською мовою, що сприяло, зокрема, поширенню їх за кордоном. Серед них – Петро Могила, Сильвестр Косов, Ігнатій Оксенович-Старушич, Лазар Баранович, Симеон Полоцький, Данило Туптало, Стефан Яворський, Теофан Прокопович та інші.

Засуджуючи експансіоністську політику Польщі щодо України, академічні вчені, однак, з повагою ставилися до польського народу, його традицій і культури. Зокрема, Баранович переконував своїх слухачів і читачів, що причин ворожнечі між слов'янами немає і не може бути, що союз між Україною, Польщею і Росією може відіграти вирішальну роль в боротьбі з агресивними помислами й діями деяких держав.

Отже, толерантність і повага до культурних надбань інших народів, і не лише православних, які сповідували Києво-Могилянська академія, позитивно впливали не тільки на формування особистості її вихованців, а й на збагачення духовної культури України.

Уже здобуття Україною незалежності сприяло встановленню міждержавних контактів в галузі освіти між двома слов'янськими народами.

Співробітництво між Україною та Республікою Болгарія в культурно-гуманітарній сфері традиційно є важливою складовою відносин між двома країнами.

Культурні зв'язки болгарського й українського народів були давніми й особливо посилювалися в часи наростання в Україні визвольних змагань.

Нам відомо, що українські книги поширювалися серед слов'ян. У свою чергу, в Україні знані болгарські церковні книги, зокрема, «Служба з житієм Іоанна Рильського» Євтихія Тарновського. Популярним був болгарський церковний спів тощо [7, с. 180].

Ідеї патріотизму, звернення до самосвідомості громадян, пошанування історичних поколінь, визнання їх спадковості, переосмислення вітчизняної історії, обґрунтування філософських доктрин у світлі культурних надбань і Сходу, і Заходу – все це імпонувало народам, в їх числі болгарському, які переживали часи національного відродження, усвідомлення необхідності створення власних держав. Закономірно, що молодь з Болгарії йшла до Києва і його Академії «по науку». Серед них, зокрема, був і болгарин Віктор Черняєв, який по закінченні Академії став відомим культурним і освітнім діячем Болгарії [7, с. 181].

Проте не всі зарубіжні студенти поверталися додому. Так, Арсеній Іванов з м. Карловець був посвячений в сан ієромонаха київського, Євстахій Скерлетов із Далмації залишився в Академії учителем синтаксису, Віктор Черняєв викладав у Могильовській семінарії Георгія Кониського.

Отже, навчання й праця іноземних громадян в Україні слугували взаємному збагаченню культур.

Новітня ж історія стосунків між Україною та Республікою Болгарія розпочинається проголошенням незалежності Української держави як втіленням багатовікової мрії українців до свободи, а також послідуєчим визнанням України в якості повноправного суб'єкта міжнародних відносин.

Культурні відносини України з Білоруссю були невід'ємною частиною історичного розвитку обох країн, пов'язаних спільною долею, близькістю мов, єдиною вірою і захистом її від католицької експансії.

Культурно-національне відродження зумовлене в Білорусі тими самими обставинами, що й в Україні. В братських школах України й Білорусі були одні й ті самі підручники, учителі України працювали в білоруських, а з Білорусі – в українських школах.

Так було і в Київській братській школі: вже в перші роки існування вона мала вчителя Саву Могильов'янина (Андрійовича) з Могильова й ректорів – білорусів Спиридона Соболя та Хому Євлевича. Білоруська молодь заповнювала класи Академії. Списки учнів за першу й другу половину XVIII ст., що збереглися, містять імена студентів-білорусів з Давидгорода, Дібровні, Дорогочина, Заславля, Кам'янця, Кормів, Климовичів, Любича, Летичева, Мінська, Меджибожа, Орші, Пінська, Радужа, Речиці, Соколя, Слуцька та інших міст і сіл [3, с. 33–39]. Серед них був і Симеон Полоцький, згодом відомий культурний діяч, письменник, педагог.

Вихованці Київської академії також проводили широку діяльність в Білорусі. Тут великий внесок Григорія Кониського. Відомий освітній та релігійний діяч, вчений, письменник, ректор Києво-Могилянської академії. У 1755 році висвячений на єпископа, невдовзі – архієпископа Мстиславського, Оршанського і Могильовського (Білоруського). Відтоді все своє життя він присвятив білоруському народові, захищав його національні й релігійні інтереси як духовний пастир і політичний діяч [7, с. 185].

Крім того, студенти Академії від'їздили до Білорусі не лише на викладацьку роботу. Багато з них були викликані на різні цивільні посади після приєднання Білорусі до Росії внаслідок поділів Польщі.

За розпорядженням Сенату, і також на прохання генерал-губернатора Т. І. Тутомліна до Мінської, Ізяславської, Брацлавської губернії виїждять студенти Київської академії «як здібні і схильні до громадської служби». Так, в 1785 році їх виїхало 12 чоловік, у 1795 – 20 і т.д. [2, с. 35].

Отже, освітня, релігійна й громадська діяльність моголянців у Білорусі прислужилася суспільно-політичному, національному поступові білоруського народу, піднесенню його духовності й зміцненню традиційних українсько-білоруських дружніх зв'язків.

Велика роль надається Києво-Моголянській академії у зміцненні культурних зв'язків з Молдовою та Волощиною.

Стосунки політичні й релігійні між Україною, Молдовою та Волощиною є давніми. Взаємна допомога у боротьбі з турецькими загарбниками участь молдаван і волохів у війську Богдана Хмельницького також сприяли налагодженню дружніх взаємин.

Слід згадати неоціненний внесок митрополита Київського Петра Могили, молдаванина за походженням, у розвиток культури і України, і Молдови, і Волощини.

У першій половині 1630-х рр. Могила на прохання волоського господаря Матея Басараба направляє до Волощини друкарські верстати й шрифти, а також майстрів друкарської справи Тимофія Вербицького, Івана Глебовича, Івана Кунатовича, Андрія Скольського й ієромонаха Іосифа. Вже в 1635 році із заснованої, в м. Кимполунг, друкарні вийшла перша волоська книга київським шрифтом [4, с. 19].

У 1641 році за допомогою посланих Петром Могилою моголянців почала діяти перша друкарня в Модові, а в 1643 році тут вийшли перша друкована книга: «Поучення» митрополита Варлама, 1646 р. – «Правила» господаря Молдови Васіле Лупуна. Книги друкувалися слов'янською, грецькою і румунською мовами [7, с. 187].

Зміцненню ділових зв'язків між Україною й Молдовою сприяла діяльність вихованця Академії Паїсія Величковського – письменник, філософ, богослов. У 1777 році видав у Яссах «Слов'янську граматику» й «Медичні поради» молдавською мовою. З 1779 року він – настоятель Німецького монастиря, де заснував школу перекладачів і бібліотеку, шпиталь, ремісничі майстерні. Під його керівництвом монастир став значним культурно-просвітницьким центром [7, с. 187].

Крім того, освітня діяльність моголянців сприяла появі інтересу у молоді до самої Києво-Моголянської академії. В першій половині XVII ст. тут навчалися: племінник таласького господаря Басараба Удріште Нестурел, один із засновників Слов'яно-руської школи у Волощині; Спафарій Мілеску; здобував знання в Академії Євстатієвич Брашовянул, румунський просвітител, мовознавець, автор першої румунської граматики.

У другій половині XVIII ст. навчалися Вартоломей Мезеряну, засновник шкіл у Молдові, та Амфілохій Хотинський, згодом архієпископ Хотинський, організатор освіти, автор і перекладач підручників молдавською мовою.

Отже, сотні молдавських і валаських юнаків, що навчалися в Академії, везли на батьківщину знання, книги й добрі, дружні почуття до українського народу, розгортали на батьківщині культурно-освітню діяльність.

Підсумовуючи все вище сказане, можна сказати, що Києво-Моголянська академія, а також її вихованці відіграли важливу роль в історії України та в інших зарубіжних країн, зокрема протягом XVII–XVIII ст.

Саме Києво-Моголянська академія упродовж XVII–XVIII ст. займала провідне місце в історії освіти, науки й культури не тільки України, але усіх слов'янських народів, тому що її вплив простягався далеко за межі України.

Цьому сприяли високий рівень навчання, авторитет київських вчених, поширення їх наукових, публіцистичних творів і підручників в інших країнах, активна наукова й освітня діяльність вихованців Академії за рубежом.

КМА була і є відомою на весь світ, оскільки сюди приїжджали вчитись юнаки з різних країн і міжнародні культурні зв'язки Києво-Моголянської академії мають неабияке значення для оцінки її місця в історії світової культури, оскільки вони сприяли взаємному духовному збагаченню й культурному прогресові народів, зміцненню їх дружніх відносин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексієвєць Л. М. Діяльність Києво-Моголянської академії по підготовці національних кадрів для України й інших слов'янських країн. (До 380-річчя заснування Києво-Моголянської академії) / Л. Алексієвєць // Україна і світ історія: минуле і сучасність. – Тернопіль, 1995. – 56 с.
2. Алексієвєць М. Києво-Моголянська академія у загальнослов'янському і світовому культурному процесі / М. Алексієвєць, Л. Алексієвєць // Наукові записки. Серія історія: Вип. 6. – Тернопіль, 1997. – С. 16–26.
3. Акты и документы, относящиеся к истории Киевской академии. Отделение II (1721–1795 г.г.): Акты и документы, относящиеся к истории Киевской академии. Отделение II (1721–1795 г.г.) / авт. введ., примеч. Н. И. Петров Т. 1: (1721–1750) Ч. 2: Приложения. – К.: Тип. И. И. Чоколова, 1904. – 463 с.
4. Исторические связи народов СССР и Румынии в XV – начале XVIII века. Документы и материалы: В 3 т. – М., 1965. – Т. 1. – 70 с.
5. Мороз О. Європейська зірка освіти, науки, культури: [Києво-Моголянська академія] // Армія України. – 1996. – 11 січня. – С. 3.
6. Парнета О. Києво-Моголянська академія у системі міжнародних відносин / О. Парнета // Студентський науковий вісник ТДПУ. – Т. 2004. – Вип. 9. – С. 19–20.
7. Хижняк З. Києво-Моголянська академія в XVII–XVIII ст. / З. І. Хижняк – К.: Видавн. дім «KM Academia», 2012. – 223 с.